

Богдан Б. В.,
к.ю.н., доцент, професор кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: РОЗУМІННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Гендерна рівність вже тривалий час перебуває у фокусі уваги українського суспільства. При цьому сутність гендерної рівності переважно асоціюється з посиленням прав жінок. Підписавши, а згодом ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом (далі – Угода) [1; 2], Україна взяла на себе поміж інших зобов'язань зобов'язання враховувати «питання рівності між чоловіками і жінками при розробці та впровадженні законів, постанов, адміністративних положень, політики і рівності та недискримінації (стаття 419 Глави 21 Угоди).

Відповідно до статті 420 Угоди співробітництво у сфері гендерної рівності та недискримінації передбачає досягнення таких цілей, як: забезпечення рівності та рівних можливостей для чоловіків та жінок у сфері зайнятості, освіти та навчання, економічної та суспільної діяльності, а також у процесі прийняття рішень; подолання дискримінації в усіх її формах та проявах [1]. Відповідно до статті 424 Угоди Україною забезпечується поступове наближення до права, стандартів та практики ЄС в тому числі у сфері рівних можливостей.

Гендерну рівність розглядають як можливість для особи будь-якої статі вільно реалізовувати право на освіту, на працю, обирати релігійні вподобання. В той же час хибною вбачається думка, де гендерна рівність ототожнюється з однаковим ставленням до всіх, адже кожна особа є індивідумом, якому притаманні індивідуальні якості та навички, тому саме їх мають враховувати. Тож гендерна рівність в глобальному розумінні передбачає усунення всіх соціальних бар'єрів, які можуть завадити прояву особистості, а права та можливості чоловіків і жінок не залежатимуть від того, чи народились вони чоловіками, чи жінками.

Для більш повного розуміння доцільно розмежовувати два схожі терміни:

«гендер» і «стать». Термін «стать» вживається для позначення біологічних відмінностей між чоловіками та жінками. Натомість терміном «гендер» позначаються різні соціальні ролі, ідентичності жінок і чоловіків та співвідношення сил між чоловіками та жінками в суспільстві [3].

Державу політику у сфері соціального захисту населення, в т. ч. з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків реалізує Національна соціальна сервісна служба України, утворена постановою Кабінету Міністрів України «Про деякі питання Національної соціальної сервісної служби» [4]. На цю службу покладено низку завдань, серед яких: участь у розробленні заходів, що спрямовані на забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків у всіх сферах життя суспільства; узагальнення виконання державних стратегій, планів дій з питань гендерної рівності; проведення наукових та експертних досліджень з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків; моніторинг здійснення заходів їх забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та узагальнення їх результатів.

З урахуванням змісту вищезгаданої Угоди в Україні було прийнято та схвалено Національну стратегію зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі – Національна стратегія) [5], зміст якої узгоджується з європейським та євроатлантичним курсом України та ключовими документами, що передбачають створення безбар'єрного простору. Вищезазначена Національна стратегія складається з двох основних рівнів і саме другий рівень цієї стратегії фокусується на створенні умов для безбар'єрності в сфері освіти. В Національній стратегії вживається термін «безбар'єрність» в значенні загального підходу до формування і імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу до всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності. В той же час термін «гендерна рівність» вживається в цій Національній стратегії в значенні рівного правового статусу жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дає змогу жінкам та чоловікам брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства.

В той же час варто згадати і спеціальний Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», дія якого тривалий час поширюється на суспільні відносини і в сфері освіти, а також яким закріплюється принцип недискримінації у законодавстві України (стаття 2), що передбачає забезпечення рівних прав і свобод осіб та/або груп осіб, забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб [6].

В 2025 році було презентовано Індекс гендерної рівності за європейськими стандартами [7]. Предметом аналізу стало шість ключових сфер, серед яких наступні показники: робота, гроші, знання, час, вплив і здоров'я. За показником «Знання» значення індексу гендерної рівності в Україні становить 55 балів, що загалом менше ніж серед країн ЄС. Серед країн з найближчими до українського показника балами тільки Німеччина, яка отримала 56,1 бали, та Румунія, яка отримала 54,4 бали. Індикатор індексу гендерної рівності може сприяти реалізації державної політики щодо гендерної рівності в сфері освіти, а також бути корисним при плануванні та оцінюванні процесу відновлення України з урахуванням гендерного підходу.

Підсумовуючи викладене вище, є підстави дійти висновку, що в Україні становлення та розвиток законодавчого забезпечення гендерної рівності, в тому числі в сфері освіти, відбувається протягом тривалого часу та за показниками Індексу гендерної рівності має позитивні результати.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 25.04.2025).

2. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення: 25.04.2025).

3. Гендерна рівність. Національна соціальна сервісна служба України. URL: <https://nssu.gov.ua/genderna-rivnist> (дата звернення: 26.04.2025).

4. Про деякі питання Національної соціальної сервісної служби: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2020 № 783. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/783-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.04.2025).

5. Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10> (дата звернення: 26.04.2025).

6. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text> (дата звернення: 26.04.2025).

7. Індекс гендерної рівності за стандартами ЄС: як забезпечені права жінок у ключових сферах в Україні. *ZMINA*. 17.03.2025. URL: <https://zmina.info/news/ukrayinskyj-indeks-gendernoyi-rivnosti-yak-zabezpecheni-prava-zhinok-v-klyuchovyh-sferah/> (дата звернення: 26.04.2025).

Воронятніков О.О.,

д.ю.н., доцент,
професор кафедри публічного та міжнародного права,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПРОЯВАМ ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА В ОСОБЛИВИЙ ПЕРІОД

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН) є грубим порушенням основоположних прав людини та громадянина: життя, здоров'я, безпеки та недоторканності особи. Важливим елементом запобігання та протидії ГНЗ є довіра громадян до держави в